

PREDGOVOR

Zakonom o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika iz 2019. godine, u sistem krivičnih sankcija uvedena je i kazna doživotnog zatvora. Međutim, i pre ovog zakonskog teksta bilo je pokušaja njenog uvođenja u republici Srbiji. Tako je deset godina nakon usvajanja osnovnog teksta Krivičnog zakonika 2005. godine predstavljen nacrt njegovih izmena i dopuna koji je predviđao uvođenje kazne doživotnog zatvora. Nacrt je, nakon javne rasprave, posebno kritika iznetih od strane naučne i stručne javnosti i nadasve podeljenih stavova po ovom pitanju, povučen iz procedure i od uvođenja kazne doživotnog zatvora u tom trenutku se odustalo, što samo po sebi govori o izuzetno visokom stepenu aktuelnosti ove problematike ne smo posmatrano sa krivičnog, već i kriminološkog i kriminalno-političkog aspekta uopšte. Nije mali broj pitanja koja su i u teoriji i u praksi, u najmanju ruku, više nego diskutabilna kada je reč o ovoj krivičnoj sankciji. Među njima se posebno ističu tri:

Prvo, pitanje kriminalno-političke opravdanosti uvođenja kazne doživotnog zatvora u sistem krivičnih sankcija.

Drugo, tu je pitanje prava jedne države, posebno država koje pripadaju kontinentalnom pravnom sistemu da uvedu ovu krivičnu sankciju u svoj sistem krivičnih sankcija posmatrano sa aspekta relevantnih međunarodnih pravnih standarda sadržanih, pre svega, u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i stavovima Evropskog suda za ljudska prava.

Treće, čini se i najaktuelnije pitanje, je pitanje načina normiranja ove krivične sankcije u krivičnom zakonodavstvu države koja se opredeli za njeno uvođenje u sistem krivičnih sankcija. Odgovor na ova i ne samo ova pitanja zahteva jednu širu naučno-stručnu raspravu o istim a tek potom, u zavisnosti od rezultata tih rasprava i zauzetih stavova struke po istim normiranje u konkretnom zakonskom tekstu. Uostalom ovo je i preduslov za adekvatnost bilo kakvih iole značajnijih izmena u krivičnom zakonodavstvu a ne samo kada se radi na intervencijama u istom koje se tiču tako značajne problematike kao što je kazna do-

životnog zatvora. Međutim, i pored neosporne neophodnosti takvog pristupa u zakonodavnim intervencijama ovog karaktera, čini se da on nije u potrebnom obimu ispoštovan kada je reč o Zakonu o izmenama i dopunama KZ Republike Srbije iz 2019. godine, tj. prilikom uvođena kazne doživotnog zatvora u njegov sistem krivičnih sankcija. Pre bi se moglo reći da je do ovih zakonskih intervencija došlo pod pritiskom javnosti, nakon nekoliko monstruoznih zločina čije su žrtve bile deca i njenog stava da se protiv takvih učinilaca krivičnih dela mora reagovati najstrožim krivičnim sankcijama i predviđanjem krivičnopravnih instrumenata koji će onemogućiti učiniocima takvih krivičnih dela da ih ikada više ponove. S ovim ciljem zalaganja su išla u pravcu ozakonjenja kazne doživotnog zatvora ako već nema mogućnosti uvođenja smrtne kazne u sistem krivičnih sankcija i zakonskog isključenja mogućnosti bilo kakvih kasnijih intervencija u sudskoj odluci kojom je izrečena kazna doživotnog zatvora učiniocima tako teških krivičnih dela uključujući tu i nemogućnost puštanja na uslovni otpust lica iz kaznenoporavne ustanove posle određenog vremena provedenog u istoj i ispunjenja drugih zakonom predviđenih uslova.

Nakon donošenja Zakona o izmenama i dopunama KZ iz 2019. godine, čije je osnovno obeležje uvođenje kazne doživotnog zatvora u sistem krivičnih sankcija, rasprave u stručnoj javnosti Srbije o ovoj problematici ne samo da nisu prestale, već su i dobile kako na svojoj aktuelnosti tako i na svom obimu. Najbolji dokaz ispravnosti ovakve jedne konstatacije je činjenica da nakon donošenja ovog zakonskog teksta u Republici Srbiji skoro da nije bilo ni jedne stručne rasprave iz krivičnopravne oblasti, a da na njoj jedno od pitanja nije bilo i pitanje kazne doživotnog zatvora, odnosno načina njenog normiranja u KZ. Najspornije pitanje koje je predmet ovih rasprava je rešenje KZ po kojem je isključena mogućnost licu osuđenom na kaznu doživotnog zastvora da, ispunjenjem određenih, zakonom predviđenih uslova, bude pušteno na uslovnu slobodu posle određenog vremena provedenog u kaznenoporavnoj ustanovi.

Ovo, ali i ne samo ovo pitanje, bilo je i povod da se na zahtev Ministarstva pravde Republike Srbije sačini i Ekspertski izveštaj u vezi sa pitanjima načina normiranja kazne doživotnog zatvora u KZ. Izveštaj je sačinjen i predstavljen stručnoj javnosti ne samo Srbije, već i država regiona i predstavnika Misije OEBS-a u Srbiji na Ekspertskom sastanku održanom u Beogradu 25. septembra 2020. godine, u organizaciji Srpskog udruženja za krivičnopravnu teoriju i praksu i Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, u saradnji sa Ministarstvom pravde Republike Srbije i uz podršku MDTF-JSS projekta na temu „Kazna doživotnog zatvora i međunarodni pravni standardi.“

Jedan od rezultata rada ovog Ekspertskog sastanka je usvajanje Zaključaka u kojima su učesnici izrazili svoje stavove po pitanju načina i uslova normiranja kazne doživotnog zatvora ne samo u KZ već i uopšte. U želji da učini dostupnim, ne samo tekst Ekspertskog izveštaja i zaključaka usvojenih po sprovedenoj raspravi, već i druge radove pripremljene nakon održavanja sastanka, od strane njegovih učesnika, organizatori skupa kao suizdavači časopisa „Revija za kriminologiju i krivično pravo“, predložili su Redakciji časopisa da jedan njegov tematski broj posveti upravo ovoj problematici, što je Redakcija i prihvatila. Tri su ključna razloga kojima su se predstavnici suorganizatora Ekspertskog sastanka, suizdavača časopisa i njegova Redakcija rukovodili preduzimajući ovaj korak.

Prvo, želja je da se na ovaj način, što šira stručna javnost, ne samo u Srbiji već i šire upozna sa stavovima učesnika Ekspertskog sastanka organizovane na navedenu temu kako po pitanju teksta Ekspertskog izveštaja tako i sa njihovim stavom po istom izraženom u usvojenim zaključcima.

Drugo, da se pomogne nadležnim organima Republike Srbije ukoliko se jednog dana budu opredelili za eventualno preispitvanje rešenja važećeg teksta KZ po pitanju normirane kazne doživotnog zatvora u kom pravcu bi to trebalo učiniti.

Treće, da se ukaže stručnoj javnosti i nadležnim organima država na čijim prostorima se koristi časopis, kako na aktuelnost problematike kazne doživotnog zatvora, tako i na način njenog normiranja da bi bio u skladu sa relevantnim međunarodnim pravnim standardima iz ove oblasti sadržanim pre svega u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i stavovima Evropskog suda za ljudska prava.

Iskreno se nadamo da će svi ovi ciljevi kojima su se predlagači i Redakcija časopisa rukovodili prilikom predlaganja i donošenja odluke da ovaj broj časopisa bude posvećen problematici kazne doživotnog zatvora, biti realizovana u vremenu koje je pred nama i da će ova krivična sankcija u zakonodavstvima koja su se opredelila, i koja se opredele za njeno uvođenje u njihov sistem krivičnih sankcija, biti normirana u skladu sa relevantnim međunarodnim pravnim standardima a putokaz kako to postići, po našem mišljenju, predstavlja materijal publikovan u ovom broju časopisa.

U Beogradu,
Aprila meseca 2021.godine

Prof. dr Stanko BEJATOVIĆ
Dr Ivana STEVANOVIĆ